

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528) www.economy.nauka.com.ua | № 5, 2019 | 30.05.2019 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.5.35](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.5.35)

УДК. 005.915:366.71

*Л. Д. Павленко,
к. е. н., асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС»
Сумського Державного університету, м. Суми
ORCID: 0000-0002-4724-7567*

*Д. Ю. Шкромада,
студент, Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС»
Сумського Державного університету, м. Суми
ORCID: 0000-0003-1751-5484*

*К. О. Соколенко,
аспірант, Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС»
Сумського Державного університету, м. Суми
ORCID: 0000-0003-4257-0143*

КЛАСИФІКАЦІЙНА СИСТЕМА ФАКТОРІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*L. D. Pavlenko
Ph.D. in Economics, Assistant, Department of Finance, Banking and Insurance of Academic and
Research Institute of Business Technologies «UAB» of Sumy State University, Sumy*

*D. Yu. Shkromada
Student, Banking and Insurance of Academic and Research Institute of Business Technologies
«UAB» of Sumy State University, Sumy*

*K. Sokolenko
Graduate student, Banking and Insurance of Academic and Research Institute of Business
Technologies «UAB» of Sumy State University, Sumy*

CLASSIFICATION SYSTEM OF FACTORS OF PROVIDING OF THE BANK FINANCIAL STABILITY IN MODERN CONDITIONS

Статтю присвячено дослідженню питань щодо забезпечення фінансової стійкості банків в умовах посилення конкурентної боротьби з урахуванням впливу інтенсифікації технологій вітчизняного банківського бізнесу. Досліджено та узагальнено підходи щодо класифікації видів фінансової стійкості банку в умовах глобалізації фінансових ринків. За результатами проведеного аналізу теоретичних положень та практичних рекомендацій аргументована доцільність розробки та структуризації багатокритеріальної класифікаційної системи факторів впливу при розробці механізму фінансової стійкості банку. Значимість отриманих результатів полягає у структуризації факторів впливу на фінансову стійкість банку, що забезпечить стабільність функціонування фінансової системи, за рахунок здатності до швидкої адаптації та ефективного реагування, дає можливість відновлювати свої позиції на ринку після негативного впливу екзогенних та ендогенних факторів, що забезпечується за рахунок стійкої рівноваги системи.

The determining factors in the formation of investors', depositors', and partners' trust to the banks are financial stability and stable development, which should be not only short-term achievements of banks, but also their strategic objectives, which will result on the dynamics of market transformations and social standards increase.

In the article the modern conditions of activity of domestic banks are investigated taking into account the actualization of problems associated with: increasing competitive tension between banks, expansion of non-traditional financial institutions' offers on the market, redistribution of markets, funds, rapid development of modern technologies (the need to adapt them to the modern customers' requirements). The nascence of crisis phenomena in the banking system, constant change of external conditions in which banks operate require an appropriate reaction of banks - a deep rating of their financial stability and a searching for ways to improve it, that determines the relevance of the research. The article generalizes approaches to the classification of types of financial stability of the bank in the conditions of globalization of financial markets. To do this, a multilateral study of financial sustainability as an object of managerial influence has been conducted, taking into account the factors influencing it.

The purpose of the research is to substantiate theoretical approaches to the financial stability of the banks' managing at the current stage of development of the banking system of Ukraine and development and structuring of multicriterial classification system of impact-factors in processing of the mechanism of bank financial stability. The significance of the results obtained is in structurizing of factors affecting the financial stability of the bank, which will ensure the stability of the financial system functioning, due to the ability to quickly adapt and respond effectively, will provide an opportunity to restore their market positions after the negative influence of exogenous and endogenous factors, which is ensured by the stable system balance.

Considering his, the multicriterial classification system of factors in the current conditions of the banking system development is relevant and has a practical orientation.

Ключові слова: банк; фінансова система; фінансова стійкість банку; фактори впливу на забезпечення фінансової стійкості банку; механізм забезпечення фінансової стійкості банку.

Key words: bank; financial system; financial stability of the bank; factors of influence on providing financial stability of the bank; mechanism of providing financial stability of the bank.

Постановка проблеми. В сучасних умовах для вітчизняних банків актуалізуються проблеми підвищення конкурентної напруги які пов'язані з перерозподілом ринків збуту, капіталу, розширенням нових пропозицій послуг нетрадиційними фінансовими установами на ринку з урахуванням стрімкого розвитку технологій та швидкої адаптації їх до вимог клієнтів. Для банків України розробка ефективного механізму фінансової стійкості є першочерговим завданням, ефективна реалізація якого залежить від визначення та врахування системи факторів впливу. Вище зазначене, зумовлює необхідність ґрунтовного вивчення та деталізації класифікаційної системи факторів забезпечення фінансової стійкості банку з урахуванням сучасних тенденцій розвитку банківського сектору. Результати проведеного дослідження свідчать, що в цьому ракурсі види фінансової стійкості досліджуються недостатньо, комплексної системи структуризації факторів наразі не сформовано. Недосконалість існуючих підходів вимагає більш ґрунтовного, системного підходу до класифікації факторів впливу на фінансову стійкість банків, створення сучасної багатокритеріальної класифікаційної системи забезпечать конкурентоспроможність банків України та їх фінансову стабільність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти існуючих досліджень забезпечення фінансової стійкості банку висвітлено в наукових роботах Варцаби В.І. [1], Бурковської А.В., Сацури О.Ф. [2], Бриштїна В.В., Ключко Л. А. [3], Зверякова М. І., Коваленко В. В. [4], Маслова А.Ю. [5], Барановського О. І. [6] та інші. Дослідження робіт вищеназваних науковців дозволяє ґрунтовно підійти до з'ясування сутності проблем пов'язаних з забезпеченням стабільності банків, а також виявити питання, що залишились невисвітленими. Незважаючи на важливість даної проблематики для науки і практики, дане питання залишається невирішеним та потребує постійних удосконалень та досліджень.

Метою даної статті є узагальнення теоретичних положень та практичних рекомендацій, щодо підвищення фінансової стійкості банків України шляхом розробки багатокритеріальної класифікаційної

системи факторів впливу, що дозволить посилити позитивний вплив на клієнтів та сприятиме зростанню довіри до банківської системи, а відтак забезпечить динамічний розвиток фінансової системи країни сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, в умовах постійних світових економічних перетворень банки, залишаються основними посередниками в акумуляції та перерозподілі грошових ресурсів та мають потужні важелі впливу на всі сфери економіки. Як регулятори грошового обігу вони впливають на формування збалансованої банківської системи та на розвиток практично всієї системи відносин в країні та за її межами. Фінансова стабільність та надійність банківського сектору є першочерговим завданням при побудові та розвитку ефективного функціонування економіки в країні. Тому, дана тематика є предметом наукових дискусій вітчизняних та світових експертів, оскільки низка фінансово-банківських криз свідчить про зростання ризиків у банківському секторі. На сьогоднішній день, наукове співтовариство і практики активно обговорюють причини кризових явищ у банківській сфері та способи їх запобігання на ранніх стадіях шляхом визначення факторів впливу [6].

Світові фінансові кризи привернули увагу до забезпечення фінансової стійкості з боку суб'єктів державного регулювання та нагляду за банківською системою. Дослідивши підходи до визначення сутності категорії «фінансова стійкість банку», переважна більшість розуміють як здатність банку протистояти зовнішнім шокам, що погіршують трансформацію заощаджень в інвестиції та переказ платежів в економіці, внутрішніми умовами та параметрами діяльності, що кількісно визначається оптимальним рівнем ризиків відповідно до рівня капіталізації банку.

В нормативних та методичних рекомендаціях Центральних банків та органів банківського нагляду дана категорія визначення переважно як система цілому, а не окремий банк. Тому на сучасному етапі виникає необхідність більш ретельних досліджень у даному напрямку та посилення регуляторного впливу на державному рівні.

При цьому, категорія фінансова стійкість банку має розглядатись як комплексне поняття, що в інтегрованому вигляді являє собою компонент структури механізму забезпечення, на який спрямований вплив функцій управління, компонент цільової підсистеми, який визначає оптимальний рівень показників фінансової стійкості, та базові передумови функціонування будь-якого банку, без якої неможливе ефективне виконання покладених на нього функцій та досягнення на цій основі цілей.

Проведений аналіз теоретичних досліджень робіт науковців дає можливість фінансову стійкість банку визначати як здатність банку протистояти зовнішнім шокам, що погіршують трансформацію заощаджень в інвестиції та переказ платежів в економіці, внутрішніми умовами та параметрами діяльності, що кількісно визначається оптимальним рівнем ризиків відповідно до рівня капіталізації банку.

Забезпечення фінансової стійкості банку, особливо в умовах невизначеності операційного середовища, характерного для банківської системи України, – достатньо складна сфера банківського менеджменту, оскільки сама фінансова стійкість є комплексним поняттям, що формується як результат взаємодії значної кількості зовнішніх та внутрішніх багатовекторних факторів.

При дослідженні економічної категорії «фінансова стійкість банку» як об'єкту механізму забезпечення важливим є деталізована структуризація її видів. Це, насамперед, обумовлено тим, що, залежно від специфічних особливостей, які обумовлюють порушення : фінансової стійкості банку, рівня втрат фінансової стійкості, внутрішніх вразливостей банку, що створюють загрози втрати фінансової стійкості, диференціюванні відповідних управлінських вплив та інструментарію.

Для формування ефективного механізму забезпечення фінансової стійкості банку вважаємо за доцільне уточнити класифікацію фінансової стійкості банку. Класифікація видів фінансової стійкості банку, в узагальненому вигляді представлена на рисунку 1.

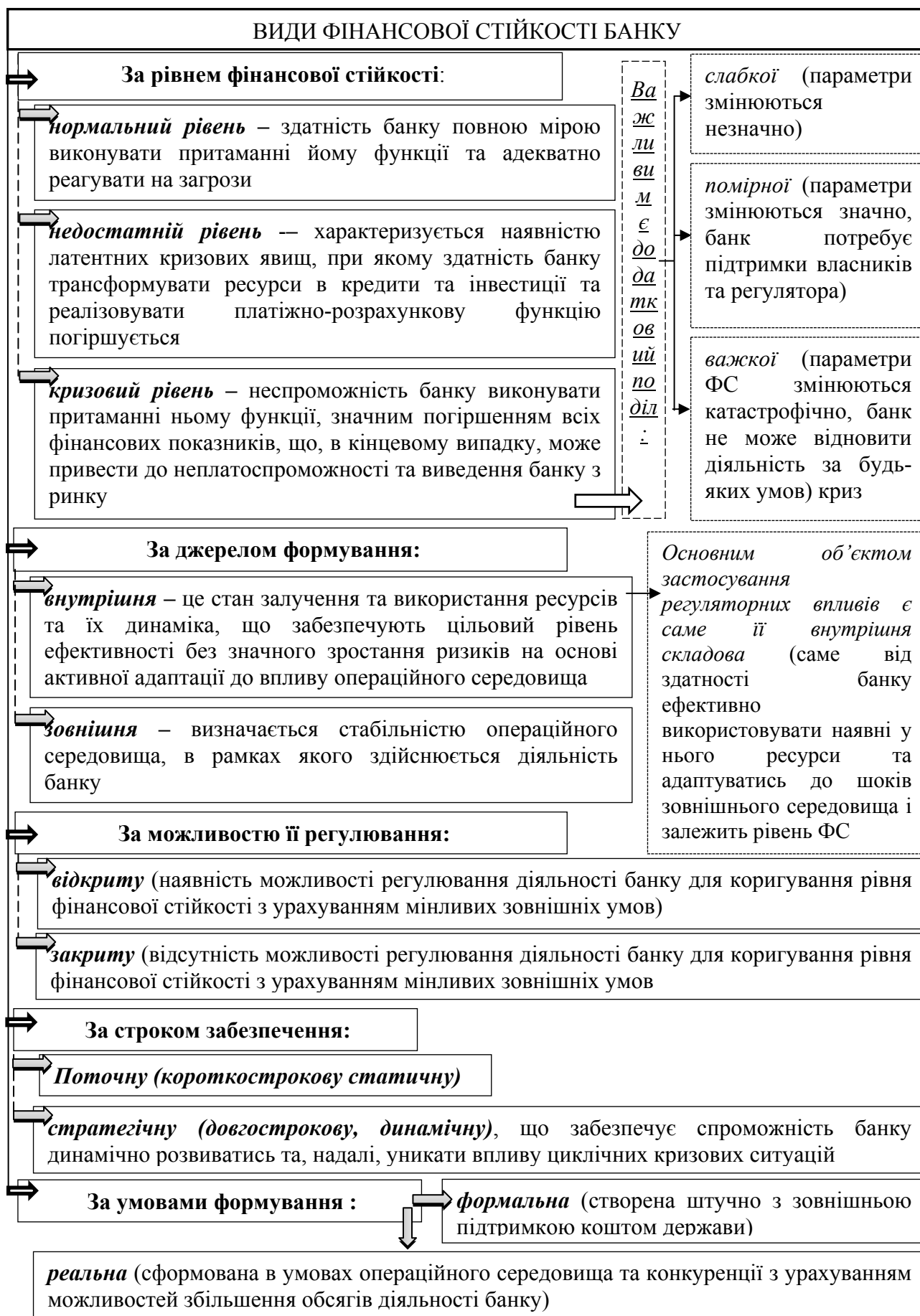

Рисунок 1. Класифікація видів фінансової стійкості банку[6,7]

Вважаємо, що вона може бути успішно застосована для уточнення сутності фінансової стійкості банку як об'єктної складової структури механізму забезпечення фінансової стійкості.

Стабільність функціонування фінансової системи, основною складовою якої є банки, проявляється, перш за все, в їх здатності до швидкого реагування та здатності відновлювати свої позиції на ринку після негативного впливу екзогенних та ендегенних факторів, шляхом адаптації, що забезпечується за рахунок стійкої рівноваги системи. Однак, з огляду на стан стабільності, що визначається в статичній/ порівняльній статичній, за рахунок його прогнозування його на довгострокову перспективу для таких систем, як банківська є складним процесом який не має високий ступень достовірності. Стабільність означає такий динамічний стан банку, яким не загрожують руйнівні зміни, що відбуваються, перш за все у зовнішньому по відношенню до конкретного банку середовищі [4].

На фінансову стійкість банківської системи впливає безліч факторів, які залежно від якісних характеристик їх впливу мають як позитивне, так і негативне

значення. Зверяков М. І., Коваленко В. В., вважає, що на зменшення рівня фінансової стійкості банків мають вплив такі фактори як: проблеми з поверненням зовнішніх запозичень, які активно залучалися в попередні роки; проблеми рефінансування банків; політичне втручання в діяльність банківської системи; високі ризики кредитування, що зумовлені неефективною структурою економіки; залежність банківської системи від фінансового стану підприємств-позичальників; рівень капітальної бази банківської системи та досить низька якість ресурсів та інші [4].

В дослідження Барановського О. І., пропонується виокремлювати фактори такі, як: зниження якості банківських активів; втрата довіри з боку вкладників, що підтверджується фактом відтоку депозитних коштів; політичне втручання в діяльність банківської системи; зниження ліквідності; зменшення капіталізації банків; скорочення ресурсної бази банків; залежність банківської системи від фінансового стану підприємств-позичальників; зростання ризиків, пов'язаних із фондовим ринком і динамікою цін на окремих сегментах фінансового ринку; проблеми з поверненням зовнішніх запозичень, які активно залучалися в попередні роки; рівень капітальної бази банківської системи та досить низька якість ресурсів; проблеми рефінансування банків; зростання процентних ставок; збільшення обсягів неповернутих валютних кредитів; складнощі із залученням нових інвестицій, зумовлені кризовими явищами на європейських фінансових ринках та зниженням кредитних рейтингів значної частини українських банків високі ризики кредитування, що зумовлені неефективною структурою економіки [6].

Проте, на погляд Корженко К.А., вважає за необхідне виокремлювати в окрему підгрупу як ендегенних, так і екзогенних факторів ризикові чинники які не є досить коректним, оскільки ризики, що виникають в банківській діяльності, є, скоріше, наслідком дії тих чи інших факторів або їх неналежного врахування чи нехтування ними, тому, вважаємо, що ставити їх в один ряд з іншими підгрупами є не зовсім правильним та логічним. Внутрішні фактори, що впливають на стійкість банку, він пропонує згрупувати за такими підгрупами: функціональні; організаційні; комерційні; фінансово-економічні [7].

При цьому визначено, що фінансова стійкість банку має розглядатись як комплексне поняття, що в інтегрованому вигляді являє собою компонент структури механізму забезпечення, на який спрямований вплив функцій управління, компонент цільової підсистеми, що визначає оптимальний рівень показників фінансової стійкості, та базова передумова функціонування банку, без якої неможливе ефективне виконання ним його функцій та досягнення на цій основі цілей діяльності на ринку.

Узагальнення існуючих досліджень щодо класифікації факторів впливу на стійкості, дає можливість сформувати багатокритеріальну класифікаційну систему факторів впливу на фінансову стійкість банку яку наведено на рисунку 1.2.

На нашу думку, запропонована багатокритеріальна класифікаційна система факторів впливу на фінансову стійкість банку, в сучасних умовах забезпечить ґрунтовний та всебічний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища його функціонування сьогодні та в майбутньому, шляхом завчасного виявлення загроз та вчасного реагування на них використовуючи свої переваги. Більш того, запропонована багатокритеріальна класифікаційна система факторів впливу на фінансову стійкість банку дає змогу покращити формування ефективного механізму стійкості банку, що матиме позитивні наслідки для всієї фінансової системи країни.

Висновки з проведеного дослідження є запропонований авторський підхід до класифікації, що базується на наступній системі класифікаційних ознак: рівень, джерело формування, можливості регулювання, строк забезпечення, період, в якому здійснюється оцінка та регулювання, умови формування, природа фінансової стійкості. Отже, до втрати фінансової стійкості банку може привести взаємодія між його слабкими місцями, що спричиняють крихкий початковий внутрішній фінансовий стан, та зовнішніми шоками. Макроекономічна, політична та соціальна нестабільність та шоки, що породжені ними, можуть прямо чи опосередковано – через канали фінансового зараження – обумовлювати зниження рівня фінансової стійкості окремого банку та спричинити загрозу банкрутства в ньому. Внутрішніми слабкими місцями, що спричиняють крихкий початковий внутрішній фінансовий стан, є неефективний банківський менеджмент, який зумовлює високий рівень банківських ризиків, низьку якість активів та недостатність власного капіталу для абсорбції ризиків. Багатокритеріальна класифікаційна система факторів впливу на фінансову стійкість банку є важливим індикатором в стабілізаційних процесах банківської системи, що є підґрунтям розвитку фінансової системи та економіки в довгостроковій перспективі.

	<i>Ознака</i>	<i>Група</i>	<i>Характеристика</i>
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКУ (ФСБ)	За інтенсивністю взаємодії	► Пов'язані ► Не пов'язні	реалізація одного фактора зумовила дію іншого фактори не пов'язані між собою
	За місцем виникнення	► Внутрішні ► Зовнішні	залежать від діяльності банку не залежать від діяльності банку
	За важливістю результату	► Основні ► Другорядні	значно впливають на ФСБ незначно впливають на ФСБ
	За характером впливу	► Екстенсивні ► Інтенсивні	результатом впливу є кількісний приріст ФСБ результатом впливу є якісний приріст ФСБ
	За терміном використання	► Поточні ► Перспективні	знижують ФСБ у поточний момент можуть знижувати ФСБ у майбутньому
	За способом виявлення	► Явні ► Приховані	виявлені в результаті експрес-аналізу банку виявлені за поглибленого аналізу банку
	За часом дії	► Постійні ► Змінні ► Форс-мажорні	вплив на ФСБ з часом суттєво не змінюється характер впливу на ФСБ постійно змінюється характер впливу на ФСБ є непередбачуваним
	За масштабом прояву	► Загальні ► Специфічні ► Індивідуальні	впливають на фін. стійкість усіх нац. ек. агентів впливають на ФСБ як окремої галузі економіки впливають на окремих банк
	За можливістю виміру впливу	► Вимірювані ► Не вимірювані	вплив може бути кількісно оцінено вплив не можливо кількісно оцінити
	За періодом впливу	► Реальні ► Потенційні	наявні в цей момент можуть з'явитись та впливатимуть в майбутньому
	За структурою	► Прості ► Складні	не можливо розкласти на окремі елементи можна проаналізувати за складовими елементами
	За колективом	► Суб'єктивні ► Об'єктивні	залежать від банківського менеджменту не залежать від банківського менеджменту
	За властивостями явищ	► Кількісні ► Якісні	показують кількісну визначеність явищ визначають внутрішні якості, ознаки та явища
	За рівнем ієрархії	► Первинні ► Вторинні	безпосереднього впливу на ФСБ опосередкованого впливу на ФСБ
	За можливістю управління й контролю	► Керовані та контрольовані ► Некеровані	пов'язані з реалізацією планів, є результатом управлінських впливів пов'язані зі змінами в зовнішньому середовищі
	За ступіню корисності	► Стимулятори ► Дестимулятори	зі збільшенням підвищують рівень ФС зі збільшенням зменшують рівень ФС

Рисунок 2. Багатокритеріальна класифікаційна система факторів впливу на фінансову стійкість банку
[узагальнено автором 4,6.]

Список літератури.

1. Варцаба В.І., Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / В.І. Варцаба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/viewFile/130424/126039>
2. Бурковська А. В., Сацура О. Ф. Визначення та забезпечення фінансової стійкості комерційного банку України / А.В. Бурковська, О.Ф. Сацура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/3-2017/UKR/burkovska.pdf>
3. Бриштiна В. В. Управління антикризовою фінансовою стійкістю банків / В. В. Бриштiна, Л. А. Клюско // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. - 2017. - № 1. - С. 37-53. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2017_1_5.
4. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків [текст] підручник. / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.
5. Маслова А. Ю. Финансовая стабильность банка и направления ее обеспечения в современных условиях / А.Ю. Маслова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/91485/87216>.
6. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: монографія / В. М. Кочетков. — К. : Вид-во Європейського університету, 2003. – 300с.
7. Корженко К.А. Підходи до класифікації факторів, що впливають на стійкість банківської установи. - Науковий вісник Херсонського державного університету. -2015 - № 12. - С. 191-195 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/48.pdf.

References.

1. Vartsaba, V.I. (2018), “Problems of ensuring financial stability of the banking system of Ukraine”, [Online], vol. 1 (52), available at: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/viewFile/130424/126039/> (Accessed 30 April 2019).
2. Burkovs'ka, A. V. and Satsura, O. F. (2017), “Definition and maintenance of financial stability of the commercial bank of Ukraine”, [Online], vol. 3, available at: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/3-2017/UKR/burkovska.pdf> (Accessed 30 April 2019).
3. Bryshytina, V. V. and Kliusko, L. A. (2017), “Management of anti-crisis financial stability of banks”, [Online], vol. 1, pp. 37-53 available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2017_1_5 (Accessed 30 April 2019).
4. Zveriyakov, M. Kovalenko, V. and Serhieie, O. (2016), Upravlinnia finansovoiu stijkistiu bankiv [Managing financial stability of banks], Odesa: Ukraina.
5. Maslova, A. Yu. (2018), “The financial stability of the bank and the direction of its security in modern conditions”, [Online], vol. 25, available at: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/91485/87216> (Accessed 30 April 2019).
6. Kochetkov V. M. (2003), Orhanizatsiia upravlinnia finansovoiu stijkistiu banku v rynkovykh umovakh [Organization of management of financial stability of the bank in market conditions], Yevropejs'koho universytetu, Kiev: Ukrain.
7. Korzhenko K.A. (2015), “Approaches to the classification of factors affecting the stability of the banking institution”, [Online], vol. 12, pp. 191-195, available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/48.pdf (Accessed 30 April 2019).

Стаття надійшла до редакції 02.05.2019 р.